

ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ - ΔΗΜΩΦΕΛΕΙΑ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΑΣΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΒΑΛΑΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ (1922 - 1924)

**ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ 100 ΧΡΟΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ (1922-2022)**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΧΙΟΝΗΣ
ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΠΟΥΛΟ**

**ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΚΑΒΑΛΑ 2023**

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ:

ΘΑΣΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ

ΘΡΑΚΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΛΕΣΧΗ ΠΟΝΤΙΩΝ Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΔΗΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΑΣΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΜΕΡΙΔΑ:

«ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΚΑΒΑΛΑΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ»
(1922 – 1924)

2022

Καβάλα, 8 Οκτωβρίου
“Μεγάλη Λέσχη”

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Η ημερίδα πραγματοποιείται στο πλαίσιο των εκδηλώσεων μνήμης του Δήμου Καβάλας για τα 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Πρόεδρος Ημερίδας: Κωνσταντίνος Χιόνης, Ιστορικός
Γραμματεία: Νικόλαος Τσιλογεώργης, Πρόεδρος Θ.Ε.Κ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΤΟΥ 1922. ΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ ΕΝ ΠΡΟΥΣΗ 1910

Θανάσης Διαλεκτόπουλος

Πρόλογος

Όταν κάποιος ανακαλύπτει ότι έχει «θεία από την Αμερική», ευσεβής πόθος του είναι να κληρονομήσει μια διαθήκη με έναν πολύτιμο θησαυρό που θα λύσει το οικονομικό του πρόβλημα. Αυτό που συνέβη σε μένα είναι ακόμα πιο σπουδαίο! Πρόσφατα ανακάλυψα τη δική μου «χαμένη» θεία από την Αμερική, η οποία για πολλές δεκαετίες φύλαγε ως «κόρη οφθαλμού» μέσα στο σεντούκι της έναν ανεκτίμητο θησαυρό. Όμως ο θησαυρός αυτός δεν τυγχάνει οικονομικού αντικρύσματος σε δολάρια!

Πρόκειται για ένα ημερολόγιο ζωής που άφησε ο αδερφός του παππού μου, Γεώργιος Διαλεκτόπουλος, ο οποίος την περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής έφυγε ως πρόσφυγας στην Αμερική και στο οποίο περιγράφει γεγονότα και καταστάσεις που συνέβησαν στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Προύσης της Μ. Ασίας και στην Αμερική καλύπτοντας τη χρονική περίοδο από το 1908 έως το 1957.

Το ημερολόγιο περιλαμβάνει 487 καλλιτεχνικά χειρόγραφα σελίδες σε δόκιμο ύφος λόγιας καθαρεύουσας, καθώς ο συντάκτης του ημερολογίου υπήρξε απόφοιτος *Ελληνικής Σχολής* και υπηρέτησε ως δημοδιδάσκαλος σε ελληνικά σχολεία της Προύσης και της Αμερικής.

Στο ημερολόγιο παρατίθεται στήλη με τα περιεχόμενα και αναγράφονται θεματικοί τίτλοι για τα γεγονότα που περιγράφονται. Γίνεται αναφορά σε προσωπικά βιώματα του

συγγραφέα από την περίοδο πριν και μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και καταγράφονται γεγονότα που αφορούν την πολιτική, στρατιωτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση εκείνη την εποχή. Ιδιαίτερη αξία έχει η παράθεση των συναισθημάτων που σχετίζονται με τη συνάντηση που είχε ο συγγραφέας με τον αρχιστράτηγο της Στρατιάς της Μικράς Ασίας Λεωνίδα Παρασκευόπουλο κατά την αποχώρηση του ελληνικού στρατού.

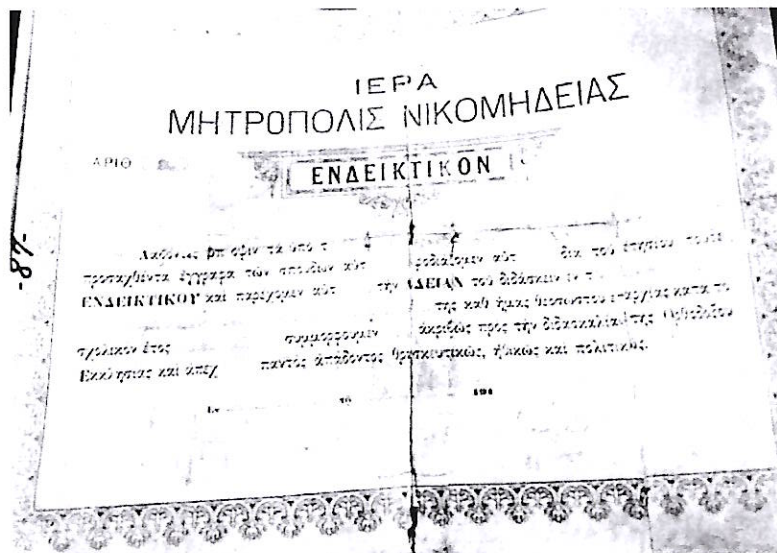
Το παρόν άρθρο περιλαμβάνει τα αυθεντικά κείμενα των θεματικών ενοτήτων «*Ως Διδάσκαλος εν Σερριανίω*» (σελ. 75-79) και «*Ανάληψις των διδακτικών μου καθηκόντων*» (σελ. 79-86). Περιγράφεται το εκπαιδευτικό έργο του συγγραφέα κατά την περίοδο 1910-1911, καταγράφονται οι εμπειρίες με τους μαθητές του και δίνονται πολλές πληροφορίες για το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο της εποχής.

Εισαγωγή

Για να ασκήσει κάποιος το επάγγελμα του δασκάλου στις ελληνικές επαρχίες της Μ. Ασίας την περίοδο πριν τη Μικρασιατική Καταστροφή έπρεπε να έχει "Ενδεικτικόν", δηλαδή έγγραφη άδεια από την Ιερά Μητρόπολη της περιοχής του (Εικ. 1). Προσόν για την άσκηση διδακτικού έργου ήταν να είναι τουλάχιστον απόφοιτος *Ελληνικής Σχολής*, δηλαδή 7/ταξίου σχολείου.

Η εγκύκλια εκπαίδευση περιλάμβανε 7 τάξεις. Μαζί με τα βασικά μαθήματα Ελληνική γλώσσα, Μαθηματικά, Γεωγραφία/Πατριδογνωσία, Ιστορία, Θρησκευτικά διδάσκονταν από την 4^η τάξη δύο ξένες γλώσσες, η γαλλική και η τουρκική. Το ωρολόγιο πρόγραμμα περιλάμβανε επίσης για όλες τις τάξεις Ωδική και Σουηδική Γυμναστική. Το διδακτικό έτος ξεκινούσε στις 15 Σεπτεμβρίου και τελείωνε στις 30 Ιουνίου.

Ο κάθε δάσκαλος διαπραγματευόταν ο ίδιος τον μισθό του με τους πλούχοντες του κάθε χωριού. Για έναν πρωτοδιόριστο δάσκαλο ο μισθός κυμαινόταν από 10 έως 20 χρυσές λίρες ετησίως. Στην αυτοβιογραφία που μελετούμε ο δάσκαλος ως πρωτοδιόριστος έκλεισε συμφωνία 12 χρυσές λίρες παίρνοντας ως προκαταβολή 15 κιλά σιτάρι, αφού στις 2 Αυγούστου του έτους 1910 υπέγραψε συμβόλαιο ενός έτους με τους πλούχοντες του χωριού Σεργιάνη κοντά στην κωμόπολη Απολλωνιάδα της επαρχίας Προύσης. Ήταν εποχή του θέρους και οι πλούχοντες για να εκπληρώσουν τη συμφωνία τους βγήκαν στα αλώνια και μάζεψαν το σιτάρι για τον δάσκαλο.

Θεματική ενότητα: Ως Διδάσκαλος εν Σεργιανίω

«Ήτο ημέρα Δευτέρα 15^η Σεπτεμβρίου του 1910^{ου} έτους, ότε προσεκάλεσα την επιτροπήν του χωριού Σεργιάνη μετά του Ιερέως και εκάμαμεν Αγιασμόν. Μετά δε το τέλος του αγιασμού,

ο Ιερεύς προσεφώνησε εν ολίγοις τους Μαθητάς, μετά τούτον δε έλαβον τον λόγον, αν και έτρεμον σύσσωμος από ενδροπήν, διότι ήτο η πρώτη φορά στην ζωή μου που ανελάμβανον καθήκοντα Διδασκάλου και δια πρώτην φοράν ευρισκόμην προ τόσου ακροατηρίου, προς το οποίον κάτι έπρεπε να είπω ή κάτι να απλοποιήσω. Αναλαβών την ψυχραιμίαν μου, ήρχισα να είπω ό,τι ενόμιζον κατάλληλον της στιγμής.

Σεβαστή Επιτροπή, αξιότιμοι Κυρίαί και Κύριοι.

Μετά μεγάλης μου χαράς είδον ιδίοις όμμασι και αντελήφθην ότι το προ εμού χρονικόν διάστημα, το οποίον θα διαρρέυση εκτελών τα σχολικά μου καθήκοντα και δεν θα παρέλθη επί ματαίω. Τα πρόσωπα τα αποτελούντα την σχολικήν επιτροπήν είναι τόσον δραστήρια και πέπεισμαι ότι η δραστηριότης των αύτη δεν θα περιορισθή μέχρι τέλους. Η ζέσις, ήτις διακρίνει αυτά, είναι κάτι επί των οποίων πας τις δύναται να περιμένη τα αγαθά αποτελέσματα, τα οποία δύναται να προσδοκά μια καθαυτό κοινότης.

(Αποτεινόμενος δε προς τους Γονείς και μέλλοντας μαθητάς μου είπον επί λέξει ταύτα)

Σεις δε κύριοι, καθήκον υμών είναι όπως παντί τρόπω προστρέξεται το έργον της επιτροπής όπως αύτη δυνηθή και φέρη αυτό εις αίσιον πέρας. Διότι δεν πρέπει να περιμένωμεν όλα παρ' ορισμένων προσώπων, αλλ' ανεξαιρέτως όλοι, είτε εν λόγω είτε εν έργω, πρέπει να βοηθήσωμεν προς αναμόρφωσιν αυτών των τέκνων μας. Διότι σεις ως σαρκικοί πατέρες παραδίδοντες αυτά εις εμέ ως πνευματικόν πατέρα, όστις από σήμεραν έχω την τιμήν να αποκαλούμαι τοιούτος επί τη εποπτεία αυτής της επιτροπής.

Σεις δε οι μέλλοντες μαθηταί μου μη γνωρίζοντες κατά βάθος την έννοιαν της λέξεως σχολείον, δεν αμφιβάλλω ότι αι καρδίαι σας λυπούνται, διότι έφθασεν ο καιρός που θα κλεισθήται και πάλιν μέσα εις αυτούς τους τέσσαρας τοίχους.

Αλλ' εάν γνωρίζετε ποίαν αξίαν έχουν αυτά τα θρανία επί των οποίων κάθησθαι, θα αισθανθήται την μεγίστην χαράν και υπερηφάνειαν. Μαθητής ήμην και εγώ μέχρι της χθες. Αλλά τώρα αντιλαμβάνομαι ποίαν αξίαν έχει ο μαθητικός βίος.

Ας σας είπω εν μικρόν παράδειγμα για να αντιληφθήται την αξίαν του σχολείου και του μαθητικού βίου.

Ας πάρωμεν αυτόν εκεί τον κήπον (δεικνύων τον παραπλεύρως του σχολείου κήπον) και ας ρίψωμεν εις αυτόν εν είδος σπόρου π.χ. βασιλικού. Τον σπόρον αυτόν εάν δεν τον ποτίσωμεν ή εάν δεν τον είδη ο ήλιος να ζεστώνη τας ρίζας του, τι θα γίνη; Βεβαίως θα ξεραθή ή θα σαπίση πριν ακόμη προφθάση και βγη από την γην. Εάν όμως τον ποτίζομεν και φροντίζομεν να τον βλέπη ο ήλιος σε ολίγον χρόνον θα έχωμεν το ωραίον αυτό λουλούδι, το οποίον παίρνομεν εις χείρας μας και το οσφραϊνόμεθα. Το ίδιον συμβαίνει και με υμάς τους μαθητάς.

Κήπος εδώ είναι το σχολείον, σπόρος δε σεις οι ίδιοι μαθηταί ερχόμενοι εις το σχολείον και φωτιζόμενοι δια των γραμμάτων θα καρποφορήσεται μίαν ημέραν και θα γίνεται καλοί, τίμιοι και ενάρετοι πολίται, και θα αποβήται μίαν ημέραν χρήσιμοι και εις τους Γονείς σας, οίτινες τα πάντα υποφέρουν δι' εσάς εις τον εαυτόν σας και εν γένει εις την κοινωνία.

Εύχομαι δε προς τον ύψιστον ότι τα ολίγα αυτά ριζοβολίσουν εν ταις καρδίαις εμού τε και υμών και ο ύψιστος ας ευλογεί αμφοτέρους δια να φανώμεν αντάξιοι δια τους κόπους τους οποίους από σήμερον αναλαμβάνομεν.

Γένοιτο».

Θεματική ενότητα: Ανάληψις των διδασκτικών μου καθηκόντων

«Το πρώτον βήμα το οποίον επεχείρισα μετά την ανάληψιν των μαθητών μου, εν' όλω 60, ήτο να εξετάσω αυτούς και να

καταχωρίσω έκαστον αυτών συμφώνως προς τας γνώσεις και ηλικίαν του εις την προσήκουσαν τάξιν.

Από όλους τους μαθητάς, 22 οι υψηλότεροι και εις ηλικίαν μεγαλύτεροι, οι μεν 5 απετέλεσαν την Τετάρτην τάξιν, οι 12 την Τρίτην, οι δε λοιποί 5 την Δευτέραν. Οι δε επίλοιποι, οι μεν 25 απετέλεσαν την Πρώτην, οι δε λοιποί 13 απετέλουν την προκαταρκτική ή Νηπιαγωγείον.

Αφού δε κατεχώρησα αυτούς εν τω καταλόγω, εξήγησα εις αυτούς την σημασίαν του καταλόγου, καθ' ότι οι προ εμού συνάδελφοι δεν μετεχειρίζοντο καταλόγους, αλλ' είχαν τους μαθητάς αναμειξ ως ζώα μικρά μετά μεγάλων.

Μεγίστην δε προσπάθειαν κατέβαλον δια να δώσω την πρόπουσαν τάξιν και υπακοήν και πειθαρχίαν, και ότι τα τρία αυτά πράγματα ήσαν εντελώς άγνωστα προς τους μαθητάς μου. Εφερόμην δε λίαν αυστηρώς, διότι το μόνον σωτήριον όπλον μου εθεώρουν την αυστηρότητα, διότι αλλέως δεν θα ηδυνάμην να κάμω τίποτε. Είχον μαθητάς σχεδόν ομηλικούς μου και εις άκρον ατιθάσους και η παραμικρά μου αδυναμία έβαζε εις κίνδυνον και αυτόν εμαυτού. Άλλως, δεν το είχον τίποτε οι μαθηταί να με πιάσουν μια βραδυά έξω από το σχολείον και να με ξυλοφόρτωναν της χρονιάς μου.

Δια τούτο λοιπόν και άλλας συνεπειάς λογαριάζων, εφερόμην εις άκρον αυστηρός και σοβαρός, ούτως ώστε να ποτίσω εις τας τρυφεράς καρδιάς των τον σεβασμόν. Τοσούτον δε με έλαβον φόβον, ώστε μόλις με έβλεπον μακρόθεν ερχόμενον, αφήνον τα παιγνιδιά των κατά μέρος και εν προσοχή ιστάμενοι έως ότου περάσω, και έπειτα ήρχιζον πάλιν τα παιγνιδιά των.

Όλοι και όλα ηπόρουν πως μικρός ων ηδυνήθην εντός 3^{ων} μηνών διάστημα να επιβληθώ επί των μαθητών μου, ώστε και αυτό μόνον το όνομά μου να τους προκαλεί τον σεβασμόν.

Ημέραν τινά Τετάρτην και 2 μ.μ., ότε η Τετάρτη Τάξις είχε αριθμητικήν, ήμουν και οργιζόμενος εναντίον ενός των μαθητών

ονόματι Χαραλάμπους Παπαχαραλάμπους, καθ' ότι δεν ηδύνατο να λύση εν πρόβλημα, το οποίον του υπαγόρευσα, ήκουσα εις τους εν τω θρανίω καθημένους μαθητάς μίαν μυστικήν συνομιλίαν. Δεν ηδυνήθην να ακούσω τι, αλλ' ήμουν περιέργος να μάθω τι ακριβώς συνέβαινε. Εσήκωσα τους δύο κρυφομιλήσαντας μαθητάς Αθανάσιον Παπαχαραλάμπους και Κων/ίνον και εξήτουν επιμόνως να μάθω τι συνομύλου κρυφίως. Εστάθη αδύνατον να εξακριβώσω τι, δια των παρακλήσεων. Τότε ηναγκάσθην να τιμωρήσω αυστηρώς τον ένα εξ αυτών, ώστε ο έτερος φοβούμενος να προβεί εις αποκαλύψεις.

Και πράγματι ως το εσκέφθην επέτυχον.

Μόλις ετιμώρησα τον Κων/ίνον και ήλθε η σειρά του Αθανασίου, ο δυστυχής βλέπων τον κίνδυνον κρεμάμενον επ' αυτού προέβη εις την εξής εξομολόγησιν.

— Δάσκαλε, ο Κων/ίνος με είπε να σε πιάσωμεν και οι δύο μας στο σοκάκι και να σε δείρουμεν.

Αυτό ήτο αρκετόν και ο Αθανάσιος εγλίτωσε την τιμωρίαν.

Μόλις όμως ήλθε η ώρα να σχολάσωμεν, ως κεραυνός έπεσε η φωνή μου επί του αυθάδους μαθητού Κων/ίνου όπως καθίση επί του θρανίου νήστις. Εκράτησα αυτόν, μέχρις ότου οι γονείς του βλέποντες ότι ο υιός των δεν εφάνη ηναγκάσθησαν να έλθουν και να ζητήσουν πληροφορείας από εμέ. Μόλις ήκουσα βήματα αναβαίνοντα την σκάλα του σχολείου, εβγήκα έξω και ιδού βλέπω τον πατέρα του Κων/ίνου.

- Καλησπέρα Δάσκαλε.
- Καλησπέρα κε Ευστράτιε. Τι θέλεται τέτοια ώρα στο σχολείον;
- Ήλθα να σε ρωτήσω Δάσκαλε για τον Κων/ίνον.
- Του έχω νήστι, του απεκρίθην.
- Μπα, γιατί; Τι έκαμε;
- Έλα μέσα να σε το ομολογήση μόνος του.

Μόλις εισήλθε εις την αίθουσαν και αντίκρυσε τον υιόν του γονατισμένον επί του πατώματος, φτου, δεν ντρέπεσαι γάιδαρε του είπε και ο πράγματι πατήρ ηνάγκασε τον υιόν του να ομολογήσει την αιτίαν της τιμωρίας του. Τότε οργισμένος ο πατήρ του του δίδει μιαν ζυστρευτή που του δυστυχούς Κων/ίνου τα άστρα εκείνης της νυχτός του φάνησαν καρύδια. Τότε παρεκάλεσα τον πατέρα του να μη τον τιμωρήση πλέον καθ' ότι ετιμωρήθη αρκετά.

Αφού δε με ευχαρίστησε δια την τιμωρίαν όπου έδωσα του υιού του, καθ' ότι δεν έκαμα προσωποληψίαν, διότι ήτο υιός επιτρόπου, με καλωνύκτισε με την βεβαίωσιν ότι θα τον διορθώση στο σπίτι. Και πράγματι το μάθημα αυτό ήτο αρκετόν να σωφρονίση τον Κων/ίνον και τους άλλους μαθητάς, και έκτοτε μόνον η σκιά μου ήτο αρκετή να επιφέρη την τάξιν. Λησιμόνησα δε να αναφέρω ότι η προς τα μαθήματα πρόοδος ήτο ανωτέρα των προσδοκιών μου. Τοσαύτη δε ήτο η πρόοδος των μαθητών ώστε οι προύχοντες βλέποντες το τοιούτον, εξήτουν να ανανεώσουν το συμβόλαιόν μου δι' άλλα δύο έτη πριν λήξει ακόμη το πρώτον. Ήτο ήδη μηνί Ιούνιος του 1911^{ου} έτους, ότε δύο απρόοπτοι και απρόσκλητοι επισκέπται, επεσκέφθησαν το χωρίον Σεργιάνη ζητούντες τον δάσκαλο Γεώργιον, δηλ. εμέ. Ήσαν οι χωριανοί μου Ευστράτιος Καμπάδαης και Ευστράτιος Ταλίκος, αμφοτέροι με πλήρη τα βαλάντια συνεταιρικώς ήλθον να αγοράσουν τα κουκούλια του χωριού. Επειδή δε ήτο η εποχή των νεογεννήτων εριφίων και αμνών, δεν παρήρχετο ημέρα δίχως να αγοράσουν κανένα κατσικάκι ή προβατάκι, και να το βράσουν, και τρώγοντες και πίνοντες διασκεδάζον τα νειάτα των, και μετ' αυτών συνδιασκεδάζον κι εγώ δίχως να πληρώνω ούτε εν λεπτού, καθ' ότι η διασκέδασις εγένετο εντός του σχολείου του οποίου εγώ ετύγγανον ο οικοδεσπότης.

Τοιουτοτρόπως παρήρχοντο αι ημέραι όπου τέλος εφθάσαμε εις τα τέλη του μηνός Ιουλίου, όποτε έληξε αισίως το πρώτον

έτος της εν Σεργιανίω σχολικής μου περιόδου. Ότε δε κατά την τελετήν των Τριών Ιεραρχών εγένοντο αι προφορικά εξετάσεις των μαθητών μου, οι γονείς των τέκνων βλέποντες την μεγάλην πρόοδον και πειθαρχείαν των τέκνων των, παμψηφεί εξήτησαν αμέσως να ανανεωθή το κονδράκιον δια το επόμενον έτος. Αφού δε τους ευχαρίστησα δια τα απέναντί μου καλά των αισθήματα, τους υπεσχέθην ότι θα υπέγραφον και πάλιν, αφού πρώτον συμβουλευθώ τον πατέρα μου.

Ότε την επομένην μετά των 3^{ων} Ιεραρχών, συνοδευόμενος παρά των δύο μεγάλων μαθητών μου Κων/ίνου και Χαραλάμπους κατέβην εις Λουπάδι όπουθεν θα ελάμβανον κανένα καϊκι δια την Απολλωνιάδα. Μόλις όμως έφθασα εις Λουπάδι ιδού και βλέπω τον πατέρα μου όστις ήλθε προς παραλαβήν μου».